

Herman Ottó Múzeum, Miskolc

H-3529 Miskolc, Görgey Artúr u. 28.

Tel.: (+00 36) 46/560-170, 560-171, Igazgató/Director: 46/560-172

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY
RÉGÉSZETI MUNKARÉSZE

Gönc, Nagy - legelő elnevezésű területen kavicsbánya létesítéséhez
kapcsolódóan

202; 0203; 0204/1; 0204/2; 0204/3; 0204/4; 0204/5; 0204/6; 0204/7; 0204/8;
0204/9; 0206/1; 0206/2; 0206/3; 0206/4; 0206/5; 0206/6; 0208/2; 0208/5; 0208/6;
0208/7 hrsz.-ok

Miskolc

2017

1. AZ ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY TÁRGYA, ELKÉSZÍTÉSÉNEK CÉLJA, KÉSZÍTŐI

1.1. Az Örökségvédelmi hatástanulmány tárgya:

Gönc község közigazgatási területén a 0202; 0203; 0204/1; 0204/2; 0204/3; 0204/4; 0204/5; 0204/6; 0204/7; 0204/8; 0204/9; 0206/1; 0206/2; 0206/3; 0206/4; 0206/5; 0206/6; 0208/2; 0208/5; 0208/6; 0208/7 hrsz-okon kavicsbánya létesítéséhez kapcsolódóan régészeti örökségi elemek felmérése.

1.2. A helyszín részletes leírása:

A vizsgálandó terület Gönc településtől északnyugatra, a Hidasnémetit Göncsel összekötő 3050 számú közút, a Zsujtát Göncsel összekötő 3708 számú közút valamint a Hidasnémeti – Gönc vasútvonal alkotta háromszögben, a Nagy – legelő nevű területen helyezkedik el, 2 – 3,5 kilométerre a település központjától. A szántóföldi művelés alatt álló területen őszi vetés, mélyszántás, valamint learatott kukorica és tök található, mely lehetővé tette a régészeti célú terepbejárást.

A beruházás által érintett terület sík, rajta markáns kiemelkedés nem észlelhető, átlagos tengerszint feletti magassága 154-155 m. A vizsgált területtől keletre egy átlag 200 m tengerszint feletti magasságú plató terül el, melyen Gönc középkori városa is megtelepült.

Az összesen 111 hektár nagyságú beruházási terület természetben a 0202; 0203; 0204/1; 0204/2; 0204/3; 0204/4; 0204/5; 0204/6; 0204/7; 0204/8; 0204/9; 0206/1; 0206/2; 0206/3; 0206/4; 0206/5; 0206/6; 0208/2; 0208/5; 0208/6; 0208/7 hrsz-ú parcellákat érinti (pontos elhelyezkedését jelen hatástanulmány **1. melléklete** ábrázolja).

1.3. Az Örökségvédelmi Hatástanulmány megrendelője:

ÖKODOT Kft. 1145 Budapest, Bácskai utca 35. A. ép. /2. lház. 3. em. 3.

1.4. Az Örökségvédelmi Hatástanulmány megrendelésének célja:

Az Örökségvédelmi hatástanulmány elkészítésének célja – a nagyberuházás esetén készítendő Előzetes régészeti dokumentációhoz hasonlóan – valamely terület régészeti érintettségének tisztázása, a régészeti örökség elemeire vonatkozó ismeretek (különösen a lelőhely jellegének, korának, kiterjedésének és intenzitásának) megszerzése és pontosítása, valamint az ebből következően elvégzendő régészeti feladatellátás formájának, idő- és költségvonzatainak meghatározása az ismert adatok és források feldolgozásával, valamint terepbejárással.

1.5. Az Örökségvédelmi hatástanulmány készítője:

Herman Ottó Múzeum, 3529 Miskolc, Görgey Artúr utca 28.

1.6. Nyilatkozat

A 496/2016. (XII. 28.), a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló Kormányrendelet (továbbiakban Korm. rend.) 68. § (3) szerinti örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi munkarészét a Korm. rend. 12. és 13. mellékletek szerinti tartalommal készítettük el.

2. RÉGÉSZETI ÉRTÉKVIZSGÁLAT, LELŐHELY-DIAGNOSZTIKAI VIZSGÁLATOK

2.1. Az értékvizsgálat során alkalmazott módszerek

Az Örökségvédelmi hatástanulmány elkészítése során adattári, szakirodalmi és térképészeti adatgyűjtést végeztünk.

2.2. Az érintett örökségi elemek számbavétele, állapotának ismertetése

2.2.1. Adattári, szakirodalmi, térképészeti adatgyűjtés

Az értékvizsgálat során a Göncészaknyugati közigazgatási határában található, az 1.2. alfejezetben részletezett területet és 500 méteres pufférzónáját (**1. melléklet**) vizsgáltuk.

Adattári adatok, a közhiteles lelőhely-nyilvántartás aktuális adatai:

A Herman Ottó Múzeum (a továbbiakban HOM), a Budavári Ingatlanfejlesztő és Üzemeltető Nonprofit Kft. (korábban Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ),

valamint a Magyar Nemzeti Múzeum (a továbbiakban MNM) adattáraiban szereplő, a vizsgált gönci területre és annak 500 méteres pufferzónájára vonatkozó dokumentumok adatait az alábbiakban foglaltuk össze:

A Gönc, Nagy – legelő kavicsbánya építésével érintett területen és annak 500 méteres környezetében nyilvántartott régészeti lelőhely nem található.

A Herman Ottó Múzeum éves kutatási jelentései:

A Herman Ottó Múzeum Évkönyvei 1957–1990-ig, valamint 2006-tól (újra folyamatosan) rendszeresen ismertették az adott év régészeti kutatásait (HOMÉ 1 (1957) – 28–29. (1991), HOMÉ 47 (2008) – HOMÉ 53 (2014)). A kutatási jelentések között nem találtunk olyan bejegyzést a vizsgált területre és annak 500 m-es pufferzónájára vonatkozna, és amely régészeti jelenségre vagy lelőhelyre utaló adatokat tartalmazna.

A Herman Ottó Múzeum leltárkönyvei

A HOM Régészeti Gyűjtemény nyilvántartása, azaz a leltárkönyvek sok esetben egy-egy felismert régészeti lelőhelyre, illetve múzeumba került leletre vonatkozóan az egyedüli információkat tartalmazzák, ily módon nem állnak mindig átfedésben a HOM Régészeti Adattár dokumentumaival, valamint az éves kutatási jelentésekkel.

A leltárkönyveknek a vizsgált területen és annak 500 m-es pufferzónájára vonatkozó bejegyzéseiben nem találtunk régészeti lelőhelyre utaló adatot.

A leltárkönyvekben az adattári dokumentumoknál és a HOM éves kutatási jelentéseinél sem találtunk régészeti lelőhelyre vonatkozó adatokat a vizsgált területen és annak 500 m-es pufferzónájában.

A területre vonatkozó történeti térképes anyag, földrajzi térképek, valamint légifelvételek:

A régészeti felmérés során fontos az adott területre vonatkozó földrajzi és történeti térképanyag, illetve a légifelvételek vizsgálata az esetleges régészeti lelőhelyekre, jelenségekre utaló földrajzi nevek, domborzati jellegzetességek vonatkozásában. A megfigyelések hozzásegíthetnek korábban fel nem ismert lelőhelyek (pl: őskori települési és temetkezési halmok, földvárak, elpusztult középkori települések,

templomok, stb.) felfedezéséhez, továbbá az ismert régészeti lelőhelyek pontos földrajzi helyzetének meghatározásához.

A vizsgált területre vonatkozóan a FÖMI 2000. évi, geodéziai céllal készített légifelvétel-sorozat vonatkozó szelvényeit tekintettük át. **(2. melléklet)** Hasonlóan a történeti térképi állományokhoz, a felvételeket is illesztettük az EOV földrajzi alaptérképhez. A légifelvételeken régészeti érdekű területre utaló jeleket nem találtunk, a beruházás területe a Hernád folyó szabályozott medrétől délre helyezkedik el annak szintjével egy magasságban. Feltételezhető, hogy a történeti korokban a mély fekvésű terület vízjárta, mocsaras jellege miatt emberi megtelepedésre nem lehetett alkalmas.

Jelen esetben a tájtörténeti térképek közül az I. katonai felmérés (1782–1785) és a II. katonai felmérés (1829–1866) térképszelvényeit tanulmányoztuk át **(3. – 4. melléklet)**. A Gönc külterületén található beruházási területet az I. katonai felmérés 1784-ban készült, XXIII/10. térképszelvénye, valamint a II. katonai felmérés 1856-60-ban készült XLI/41. számú szelvényei ábrázolják. A térkép-részletek georeferáltak, mindazonáltal nem teljes az egyezés a jelenleg használt földrajzi koordinátahálózattal (EOV).

A vizsgált terület az I. katonai felmérés térképén rét/legelő besorolású területen helyezkedik el. **(3. melléklet)**. Északról a Hernád folyó által rendszeresen elöntött területeken található ártéri erdők, valamint a Hidasnémeti – Göncöt összekötő út déli oldalán szintén erdők határolják.

A precízebb kidolgozású II. katonai felmérés térképszelvényein a terület **(4. melléklet)** környezetét részletesebben, finomabb domborzati formákkal ábrázolták. A vizsgált területet részben még ekkor is legelőként használták, ugyanakkor jelentősebb nagyságú – elsősorban északi részeit - szántóföldként hasznosították. A Hidasnémeti – Göncöt összekötő úttól délre még a 19. század második felében is megtalálható volt a Gönczi Berek névvel illetett nagy kiterjedésű lombos erdő.

Megjegyzendő, hogy egyik tájtörténeti térképen sincs olyan térképi elem, vagy névanyag, amely esetlegesen régészeti jelenségre hívná fel a figyelmünket.

Felhasznált források:

térképészeti források:

EOV térképlap száma: 98-222, 108-444

FÖMI archívum: 4569., 4571., 4595., 4597. számú, 2000. évi légifelvételek

I. Katonai Felmérés. CD-ROM, Arcanum Kiadó, 2004.

II. Katonai Felmérés. CD-ROM, Arcanum Kiadó, 2005.

a régészeti adatgyűjtés forrásai:

Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ közhiteles lelőhely-nyilvántartása

Herman Ottó Múzeum Régészeti Adattára, Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Adattára, Herman Ottó Múzeum éves kutatási jelentései, Herman Ottó Múzeum régészeti leltárkönyvei

2.2.3. Régészeti terepbejárás

A Herman Ottó Múzeum 2017. március 9-10-én végzett terepbejárást a vizsgált területen. A bejárás résztvevői, Miskolczi Melinda, Fábián Sára, Gál Viktor, Honti Szabolcs, Gregóczki Gergő voltak. A felszínt őszi vetésű sarjadzó gabona, learatott kukorica és tök borította, valamint nagyrészt mélyszántás tagolta, mely jó látási viszonyokat tett lehetővé. A napközbeni átlag hőmérséklet 8-10 °C volt. **(1-15. kép).**

A bejárás során egy Garmin Oregon 550, 600 és egy Garmin GPSMAP 64 gps-et használtunk, melyek rögzítették a megtett utat valamint elkészült fényképek helyét is. A területet délnyugat-északkelet irányban jártuk be, 10-15 méterre egymástól, átlagosan 60-75 m-es sávokat lefogva a bejárandó területből **(5. melléklet).**

A vizsgált terület keleti 360 m széles szektorában az egykori homokbánya, ma horgásztótól délre 430 m hosszan legelő, valamint a 3050 és 3708 számú utak által közrefogott területen szántott terület található. A legelőtől nyugatra egy frissen mélyszántott sáv, valamint a szektor nyugati határát alkotó földút között learatott kukoricát találtunk. A horgásztótól északra a vasútvonalig learatott tökföld terült el.

A beruházás által érintett terület középső, 380 m széles szakaszán erodált mélyszántás jelentkezett, melyet nyugat felé haladva, rendszeresen váltakozva, őszi vetés váltott fel.

A jó látási viszonyokat mutató területen a régészeti célú terepbejárás során régészeti korú leletanyagot nem találtunk. **(6. melléklet)**

3. AZ ÉRTÉKVIZSGÁLAT EREDMÉNYEINEK ÖSSZEFOGLALÁSA

A múzeumi adattári, a szakirodalmi és térképészeti kutatások során, illetve a közhiteles lelőhely-nyilvántartás áttekintése valamint a régészeti terepbejárás alkalmával a vizsgált területen régészeti lelőhelyet nem találtunk. A vizsgált terület topográfiai jellemzői – emberi megtelepedést sejtető kiemelkedések hiánya, illetve annak a Hernád folyó árterével megegyező magassága – már előzetes vizsgálataink alapján is azt sugallta, hogy a tervezett beruházás területén a történeti korokban megtelepedés nem történt. Mindezt alátámasztotta az ideális körülmények között végzett régészeti célú terepbejárás, mely során semminemű régészeti korú leletanyagot nem gyűjtöttünk. A topográfiai megfigyeléseket kiegészítve így megállapíthatjuk, hogy a vizsgált területen – a tervezett kavicsbánya megnyitását akadályozó - emberi tevékenységre utaló régészeti lelőhely nem alakult ki.

4. FELTÁRÁSI PROJEKTTERV

4.1. A változtatási szándékok ismertetése

A vizsgált területen egy kavicsbányát fognak létesíteni, azonban a tényleges beavatkozás mértéke ismeretlen.

4.2. Örökségvédelmi hatáselemzés, örökségvédelmi hatáscsökkentő javaslatok

A jelen hatástanulmány során vizsgált területen régészeti lelőhely jelenlétét nem sikerült kimutatni.

Összességként elmondható, hogy a 0202; 0203; 0204/1; 0204/2; 0204/3; 0204/4; 0204/5; 0204/6; 0204/7; 0204/8; 0204/9; 0206/1; 0206/2; 0206/3; 0206/4; 0206/5; 0206/6; 0208/2; 0208/5; 0208/6; 0208/7 hrsz-ú ingatlanokon egyértelmű régészeti érintettséget nem sikerült kimutatni. Az itt megvalósítandó beruházásnak örökségvédelmi szempontból akadálya nincs.

Amennyiben a humuszgazdálkodás, azaz a felső talajrétegek letermelése során a bányászati tevékenységet végző beruházó fel nem derített régészeti lelőhelyre bukkan, úgy felhívjuk a figyelmét, a Kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény (a továbbiakban Kötv.) alábbi szakaszaira:

19. § (2) A régészeti örökség elemei eredeti helyzetükből csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el.

23/A. § A régészeti örökség védelme és a beruházások hatékonyabb megvalósítása érdekében a nyilvántartott régészeti lelőhelyen kívüli földmunka esetén a régészeti feltárássra a 22. § (10)-(11) bekezdésében foglalt követelmények szerinti szerződés köthető.

24. § (2) Ha régészeti feltárás nélkül régészeti emlék, lelet vagy annak tűnő tárgya kerül elő, a felfedező, a tevékenység felelős vezetője, az ingatlan tulajdonosa, az építető vagy a kivitelező köteles

a) az általa folytatott tevékenységet azonnal abbahagyni,

b) a jegyző útján a hatóságnak azt haladéktalanul bejelenteni, amely arról haladéktalanul tájékoztatja a mentő feltárás elvégzésére a 22. § (5) bekezdése szerint feltárásra jogosult intézményt, valamint

c) a tevékenységet szüneteltetni, továbbá a helyszín és a lelet őrzéséről - a felelős őrzés szabályai szerint - a feltárásra jogosult intézmény intézkedéséig gondoskodni.

4.3. A javasolt örökségvédelmi intézkedések költség- és időkalkulációja

A jelen hatástanulmány során vizsgált területen régészeti lelőhely jelenlétét nem sikerült kimutatni és az Értékvizsgálat eredményeinek bemutatásánál leírtak szerint nem is valószínűsíthető itt lelőhely. A beruházás megvalósításának örökségvédelmi akadálya nincs. Így további régészeti szaktevékenységet nem javaslunk itt végezni, ezért idő- és költségkalkuláció készítése nem szükséges.

4.4. A régészeti feladatellátásra vonatkozó további információk, illetve jogszabály által a régészeti feladatellátásra kijelölt intézmények

A jelen hatástanulmány során vizsgált területen régészeti lelőhely jelenlétét nem sikerült kimutatni, és nem is valószínűsíthető régészeti lelőhely előkerülése. Ezért a beruházás megvalósításának örökségvédelmi akadálya nincs, illetve további régészeti feladatellátás sem indokolt.

A Jelen Örökségvédelmi Hatástanulmány megállapításai és javaslatai 5 évig érvényesek, 5 év múlva felülvizsgálandó.

Miskolc, 2017. március 20.

Miskolczi Melinda
régész

Szörényi Gábor András
igazgatóhelyettes - régész

NYILATKOZAT

Alulírott, Szörényi Gábor András régész kijelentem, hogy a 496/2016 (XII. 28.) Kormányrendelet 69. § 2) (a) alapján jogosultsággal rendelkezem örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi munkarészének elkészítésére.

Nyilatkozom, hogy jelen régészeti munkarészt a fenti Korm. rend. 68. §-a szerint, a 12. és 13. mellékletben meghatározott tartalommal készítettem el. A tanulmányban javasolt örökség-védelmi hatáscsökkentő megoldások megfelelnek a hatályos örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak.

Miskolc, 2017. január 12.

Szörényi Gábor András
Régészeti szakértő
Herman Ottó Múzeum

FOTÓDOKUMENTÁCIÓ

1. kép: a vizsgált terület északnyugatról délkelet felé fényképezve (gps pont: 01)

2. kép: a vizsgált terület délnyugatról dél felé fényképezve (gps pont: 02)

3. kép: a vizsgált terület délkeletről északnyugat felé fényképezve (gps pont: 03)

4. kép: a vizsgált terület délről észak felé fényképezve (gps pont: 04)

5. kép: a vizsgált terület északról dél felé fényképezve (gps pont: 05)

6. kép: a vizsgált terület délről észak felé fényképezve (gps pont: 06)

7. kép: a vizsgált terület északról dél felé fényképezve (gps pont: 07)

8. kép: a vizsgált terület északkeletről délnyugat felé fényképezve (gps pont: 08)

9. kép: a vizsgált terület délről észak felé fényképezve (gps pont: 09)

10. kép: a vizsgált terület délkeletről északnyugat felé fényképezve (gps pont: 10)

11. kép: a vizsgált terület északról dél felé fényképezve (gps pont: 11)

12. kép: a vizsgált terület délről észak felé fényképezve (gps pont: 12)

13. kép: a vizsgált terület északról dél felé fényképezve (gps pont: 13)

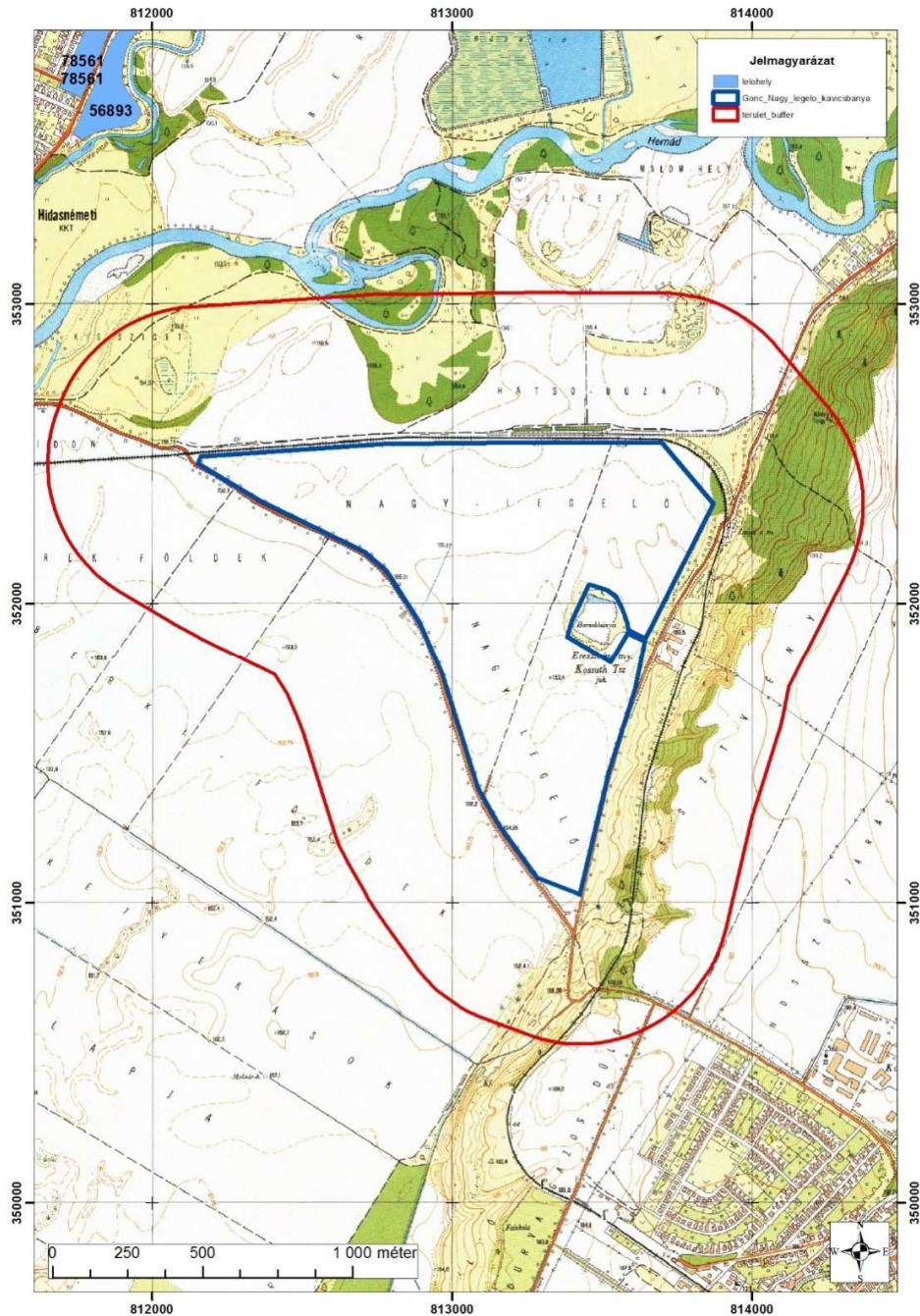
14. kép: a vizsgált terület délkeletről északnyugat felé fényképezve (gps pont: 14)

15. kép: a vizsgált terület nyugatrólkelet felé fényképezve (gps pont: 15)

Térképmelléletek

1. melléklet: A vizsgált terület és 500 méteres puffer zónája a közhiteles nyilvántartásban szereplő régészeti lelőhelyekkel.
2. melléklet: A kutatási terület elhelyezkedése a FÖMI 4569, 4571, 4595, 4597. sz 2000. évi légifelvételén.
3. melléklet: A kutatási terület elhelyezkedése az I. katonai felmérés georeferált térképlapjára vetítve.
4. melléklet: A kutatási terület elhelyezkedése a II. katonai felmérés georeferált térképlapjára vetítve.
5. melléklet: A vizsgált terület régészeti terepbejárásának nyomvonala.
6. melléklet: A vizsgált terület régészeti terepbejárásán készített fotók helyzete.

Örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarésze

Gönc, Nagy-legelő

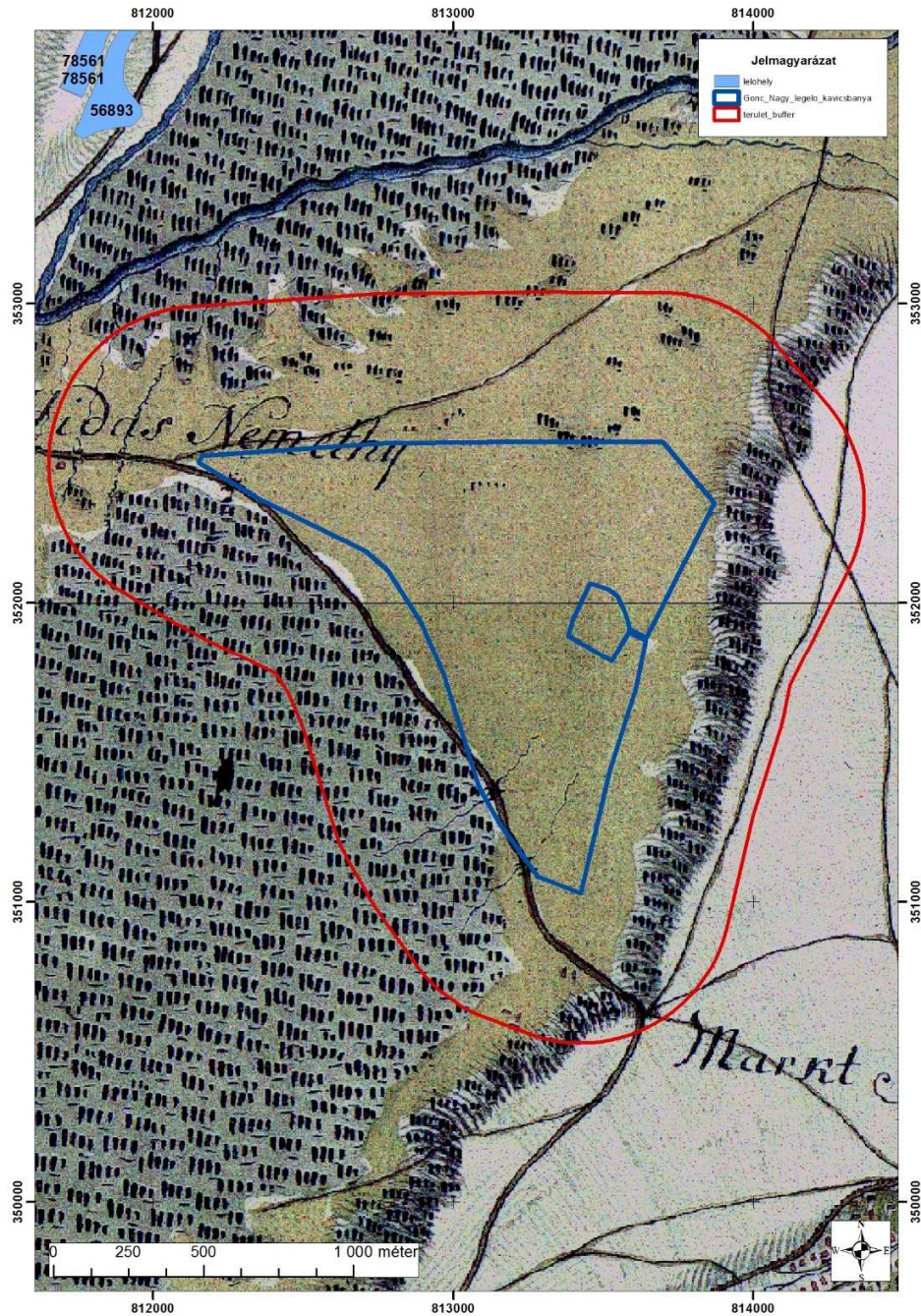
1. melléklet: a vizsgált terület és 500 méteres puffer zónája a közhiteles nyilvántartásban szereplő régészeti lelőhelyekkel.

Örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarésze

Gönc, Nagy-legelő

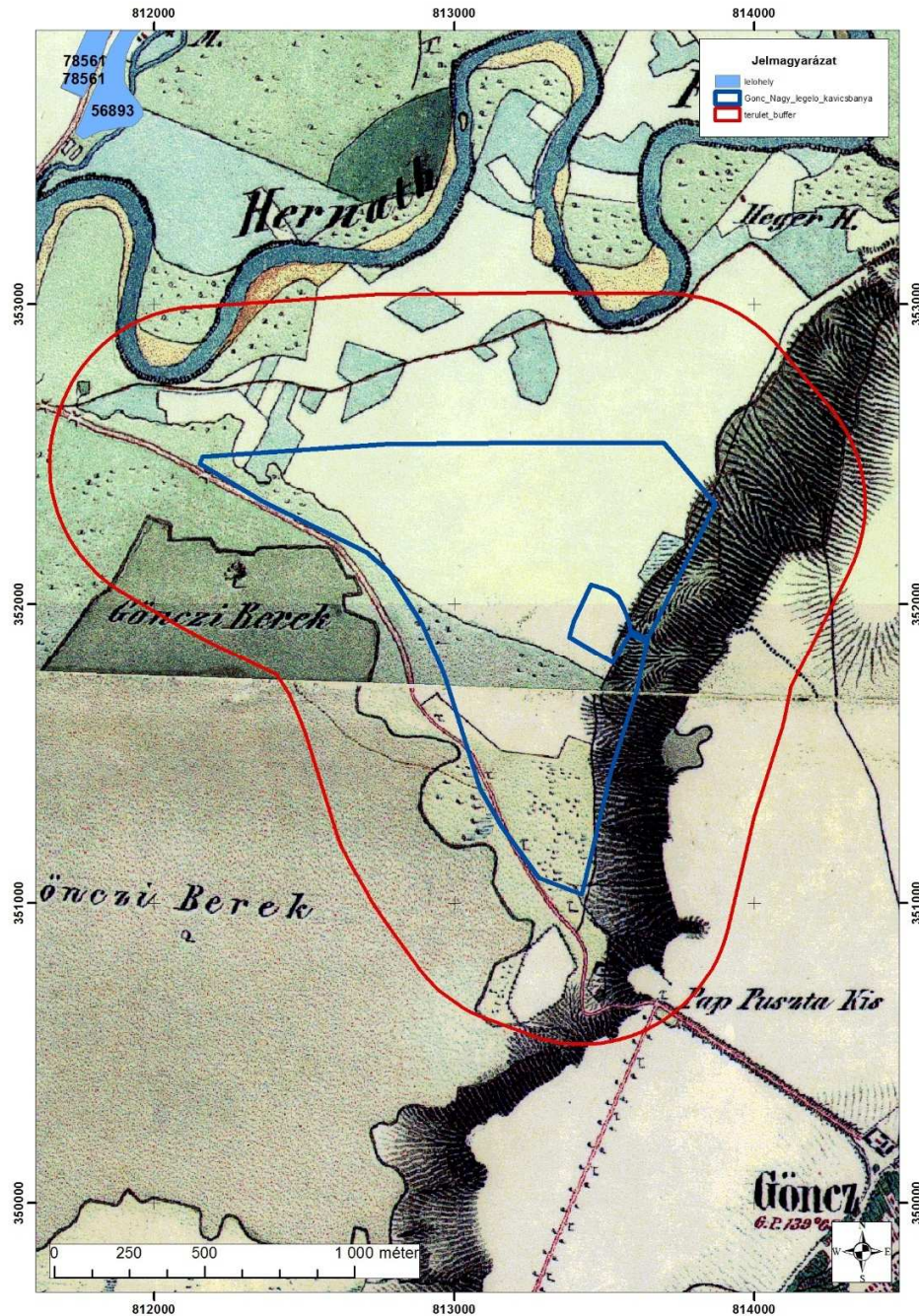
2. melléklet: a kutatási terület elhelyezkedése a FÖMI 4569, 4571, 4595, 4597. sz 2000. évi légifelvételén.

Örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarésze

Gönc, Nagy-legelő

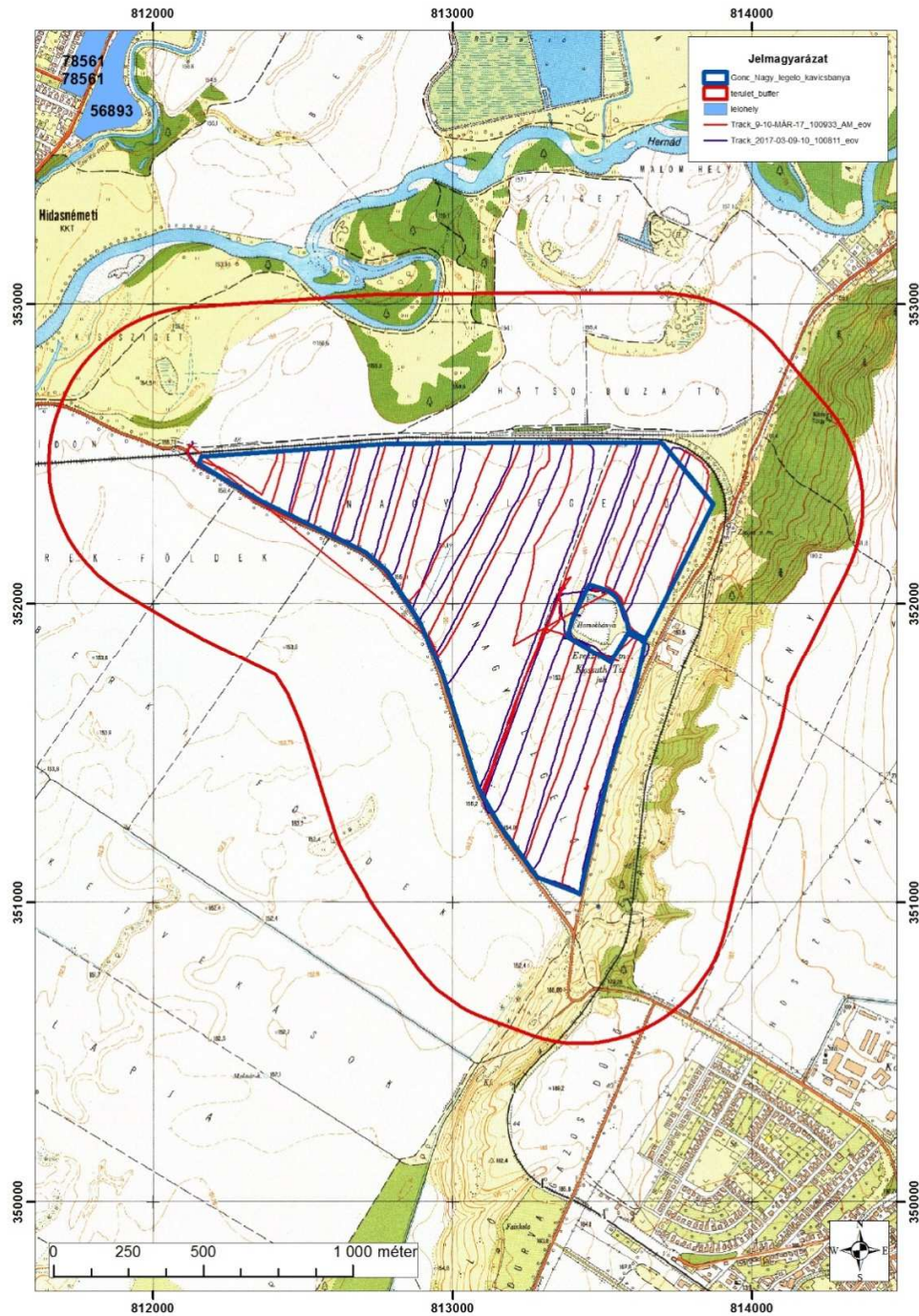
3. melléklet: A kutatási terület elhelyezkedése az I. katonai felmérés georeferált térképlapjára vetítve.

Örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarésze

Gönc, Nagy-legelő

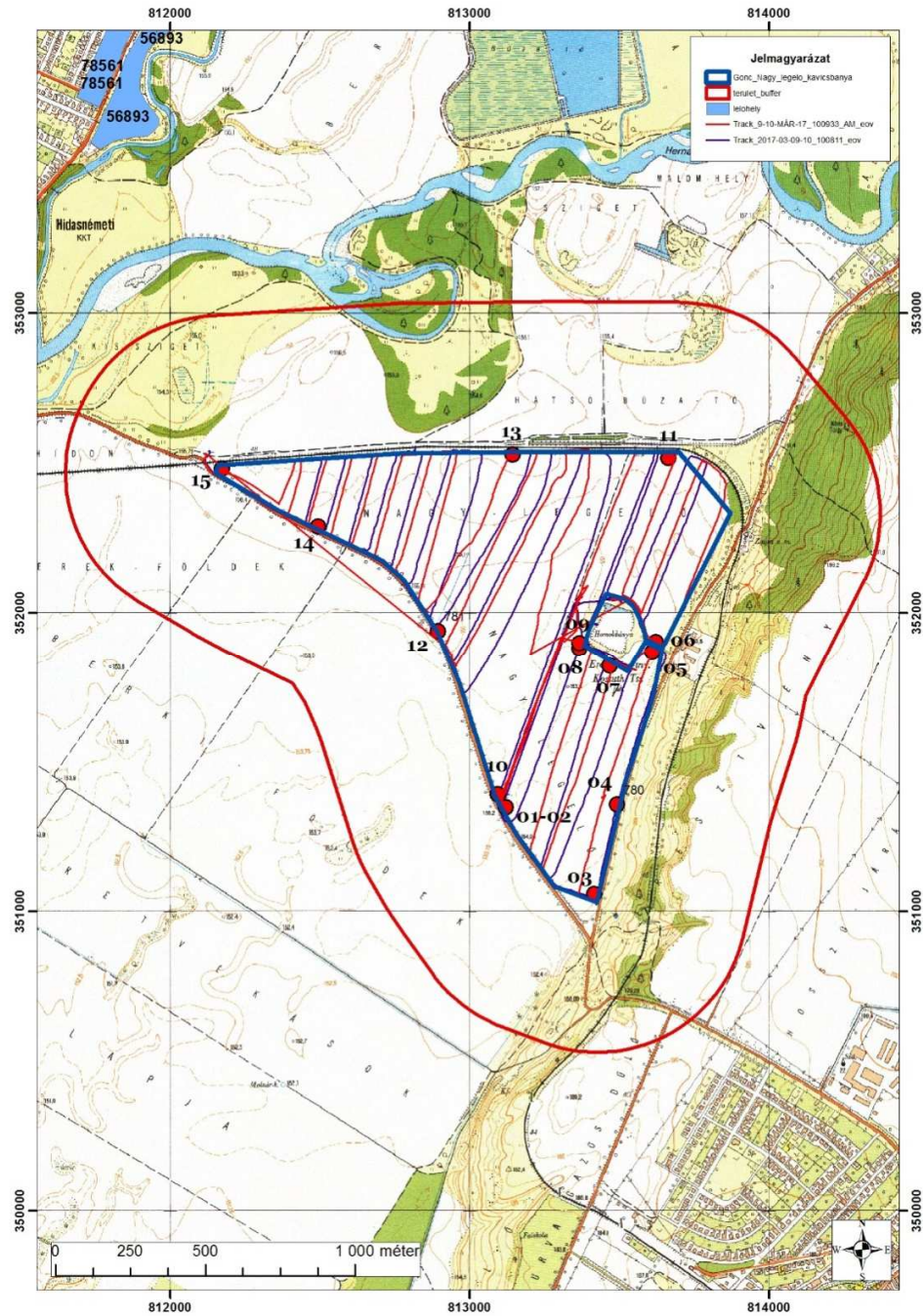
4. melléklet: a kutatási terület elhelyezkedése a II. katonai felmérés georeferált térképlapjára vetítve.

Örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarésze

Gönc, Nagy-legelő

5. melléklet: A vizsgált terület régészeti terepbejárásának nyomvonala.

Örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarésze

Gönc, Nagy-legelő

6. melléklet: A vizsgált terület régészeti terepbejárásán készített fotók helyzete.